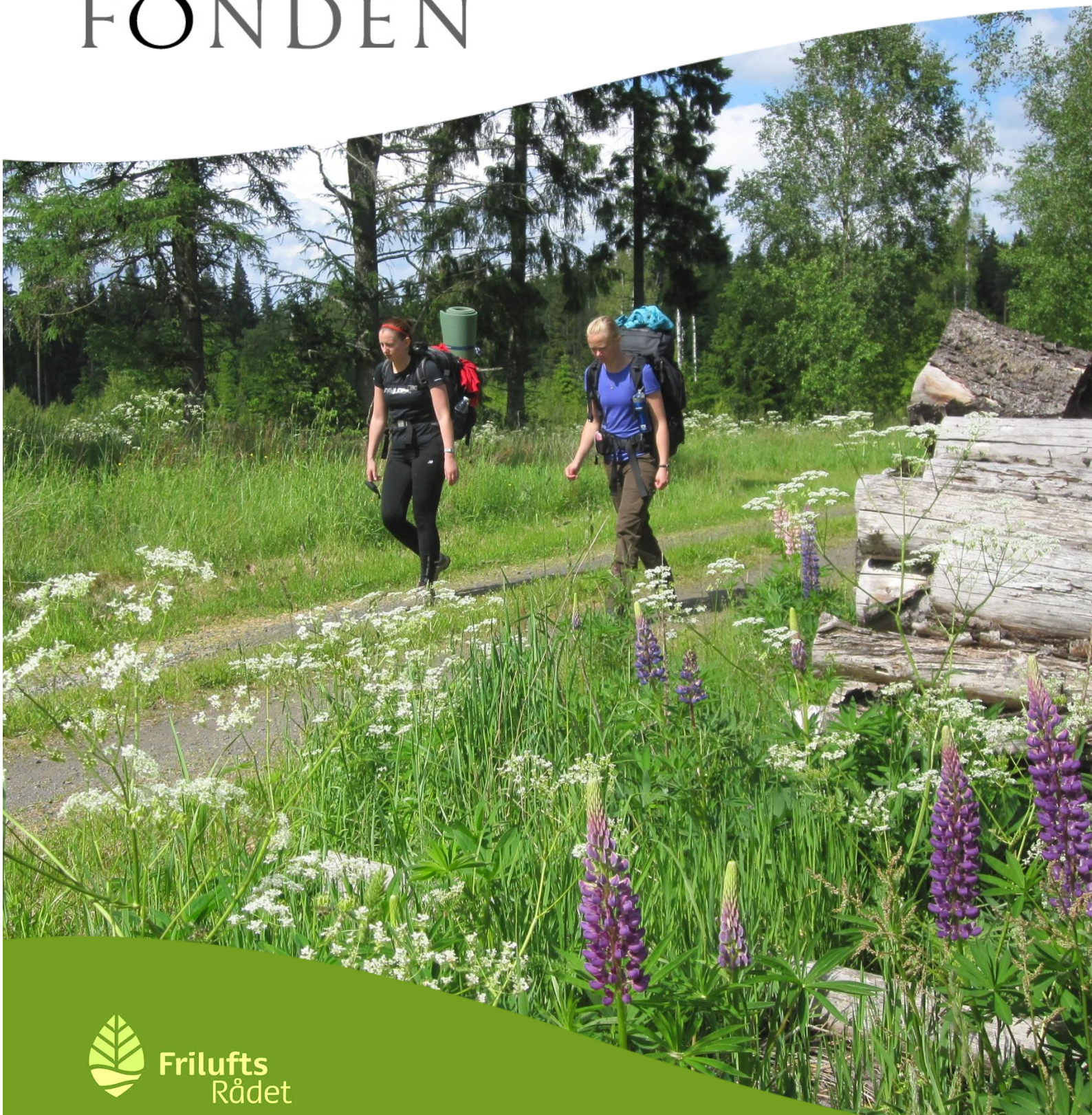

NORDEA FONDEN

Friluftsrådet

Rekreative stier i Danmark 2013

- oversigt, eksempler og inspiration

Notatet er udarbejdet af Friluftsrådet for Nordea-fonden

NORDEA
FONDEN

Juni 2013

Forfatter:

Dorte Tegtmeier

Medforfattere:

Johanne Leth Nielsen

Mads Ellegaard

Forsidefoto:

Casper Lindemann

Friluftsrådet

Scandiagade 13

2450 København SV

Tlf. 3379 0079

www.friluftsradet.dk

Indhold:

1.	Indledning og definition af relevante begreber	2
2.	Beskrivelse af færdigudviklede stikoncepter	6
3.	Inspirationsliste over individuelle elektroniske ruter.....	12
4.	Nationale ruter.....	19
5.	Regionale afmærkede ruter.....	25
6.	Lokalt afmærkede ruter i kommunerne	32
7.	Andre former for formidlingsmateriale.....	37
8.	Skæve vinkler og nye tiltag	39
9.	Perspektivering	43
10.	Litteratur/inspirationsliste.....	46

1. Indledning og definition af relevante begreber

Indledning:

'Rekreative stier i Danmark 2013 – oversigt, eksempler og inspiration' skal give et overblik over hvilke stier, der findes i hele landet. Notatet indeholder en oversigt over rekreative, afmærkede stier, ruter og spor. Der er udvalgt stier, der hovedsagligt henvender sig til vandrere, motionister, cyklister og i mindre omfang ryttere.

Nogle af de udvalgte stier er kun afmærkede på kort – de såkaldte turforslag. Andre stier er afmærkede både på kort og i det fri. Denne oversigt omfatter desuden et afsnit om hjemmesider og applikationer til mobiltelefonen, som hver især indeholder muligheder for, at brugerne selv kan oprette ruter og dele dem med andre.

Notatet giver et landsdækkende overblik over, hvad der eksisterer af stier i Danmark og kommer også med et bud på, hvor udviklingen kan bevæge sig hen i løbet af de næste fem til ti år.

Det skal understreges, at notatet ikke indeholder en udtømmende liste over stier og ruter i Danmark, da det ville kræve et endnu større udredningsarbejde. Der er anvendt mange forskellige kilder, men der findes ikke en overordnet myndighed i Danmark, der har et samlet overblik over stierne. Derfor skal oversigten ses som en inspirationsliste, der indeholder så mange stier som muligt, og hvor de bedste og mest bemærkelsesværdige eksempler fra alle egne af Danmark er beskrevet.

Det har ikke været hensigten med notatet at informere stiernes umiddelbare brugere om muligheder, turforslag, ruter m.v. Her henvises til den megen information, som allerede findes i form af foldere, hjemmesider, app's, kortmateriale m.v. Notatets målgruppe er de, som arbejder med stier i forbindelse med planlægning, anlæg, formidling m.v. Desuden henvises til publikationen, "Stier – inspiration til planlægning og forvaltning", Friluftsrådet 2011, som har en mere praktisk og vejledende tilgang til anlæg, forvaltning og pleje af stier.

Notatet foreligger udelukkende i en netversion, men vil ikke blive systematisk opdateret. Mere markante udviklinger på området kan dog blive medtaget for at fastholde en vis aktualitet.

Stier er vejen til sundhed

Stier er den direkte vej ud i naturen. De går gennem landskabet og giver gode muligheder for friluftsliv og leder os på sporet af nye naturoplevelser. De giver os ligeledes mulighed for at få motion på afmærkede og inspirerende ruter i byer og nynære omgivelser, hvor oplevelser, natur og kultur er i centrum.

Velplanlagte stier kan fungere som sikre transport- og pendlerstier. De kan for eksempel bruges til og fra arbejde, institutioner, skoler, indkøbsmuligheder eller fritidsaktiviteter og dermed give gode muligheder for fysisk aktivitet i hverdagen. Et godt net af stier kan på den måde også bidrage til reduktion af CO₂-udslippet ved at gøre det nemmere at lade bilen stå.

Stier er vigtige, når danskerne skal motionere. Idrættens Analyseinstitut har lavet en større undersøgelse af danskernes motionsvaner. De har blandt andet undersøgt, hvor danskerne dyrker idræt.

”64 % af de voksne svarer, at de anvender afmærkede motionsstier eller ruter. Og 41 % af de voksne anvender afmærkede ruter et par gange om måneden eller mere. 88 % af de voksne mener, at der er gode stier/grønne områder/offentligt tilgængelige aktivitetspladser i deres lokalområde (Laub og Pilgaard 2012).”

Undersøgelsen viser også, at 28 % af alle voksne og 15 % af alle børn benytter opmålte stier/ruter mindst en gang om ugen. (Kilde: <http://www.idan.dk/da/Nyheder/a266motionsruter.aspx>)

Det, at så mange anvender stierne til motion, gør denne oversigt ekstra relevant.

Definitioner:

En definition af de enkelte begreber gør det lettere at skelne mellem de forskellige typer af stier.

Stier:

Arealer til færdsel, der er forbeholdt gående, cyklister, ryttere eller andre lette trafikanter. Stier kan have forskellige typer af belægning – for eksempel asfalt, stenset, grus, sand, flis, bark eller slagger.

Spor:

Smalle stier, der er opstået i landskabet som følge af det slid, der opstår, når de bliver brugt.

Hvis et spor fortrinsvis er etableret til brug for vandrere, kaldes det også en trampesti.

Ruter:

En strækning mellem to eller flere punkter. Den består ofte af mange stier. Strækningen skal være fysisk afmærket i terrænet for at falde ind under begrebet rute.

Turforslag:

En strækning mellem to eller flere punkter. Strækningen er kun angivet i en folder eller på et kort. Den er altså *ikke* fysisk afmærket i terrænet.

Hvornår er en sti national, regional eller kommunal/lokal?

- En national sti er af national betydning, dvs. at den går gennem flere landsdele.
- En regional sti forløber gennem flere kommuner.
- En lokal sti ligger inden for kommunegrænsen, og stien har fokus på de lokale brugere. Dog kan stien godt strække sig over flere kommuner.

For at kunne gå under betegnelsen national eller regional rute skal ruterne minimum være:

25 km for cykelruter, 10 km for vandreruter og 15 km for rideruter. (Ifølge Miljøministeriet og Naturstyrelsen).

Nationale cykelruter:

En national cykelrute er en cykelrute, der er af national betydning, det vil sige, at den går gennem flere landsdele og er mindst 200 km lang.

Nationale ruter er skiltede med hvide tal på et rødt felt på blå baggrund og er nummererede fra 1 til 15. Nord-sydgående ruter har ulige numre, vest-østgående har lige numre. Ruterne henvender sig primært til danske og udenlandske feriegæster på cykel. De kan indgå i europæiske cykelruter og skal være farbare fra 15. april til 15. oktober i al slags vejr.

De nationale cykelruter udpeges, planlægges og ændres af de kommuner, i hvis område de forløber. Hvis ruten løber langs en statsvej, sker udpegning, planlægning og ændring i samarbejde med Vejdirektoratet. Etablering af nye nationale ruter samt ændring og nedlæggelse af eksisterende nationale ruter skal indberettes til Vejdirektoratet med henblik på ajourføring.

(Kilde: Vejdirektoratet m.fl.)

Regionale cykelruter:

En regional cykelrute er en cykelrute, der forløber gennem flere kommuner. Den regionale cykelrute er typisk lidt længere, og man kan oftest ikke cykle hele strækningen på en dagstur.

Regionale ruter er skiltede med hvide tal på blå baggrund og har numrene 16-99. Nationale og regionale ruter kan ud over et nummer også have et navn. De henvender sig primært til cyklister på ferie og udflugt og skal være farbare fra 15. april til 15. oktober i al slags vejr.

Regionale cykelruter udpeges, planlægges, koordineres og ændres i samarbejde mellem de kommuner, i hvis område de forløber. Etablering af nye regionale ruter samt ændring og nedlæggelse af eksisterende regionale ruter skal indberettes til Vejdirektoratet med henblik på ajourføring af kort over ruterne.

(Kilde: Vejdirektoratet m.fl.)

Lokale cykelruter:

En lokal cykelrute er en cykelrute, der er planlagt af en eller flere kommuner. Den lokale cykelrute er typisk beregnet til udflugts- eller hverdagscyklister, det vil sige, kortere rundture eller direkte ture mellem bolig og arbejdsplads/skole/indkøbsmuligheder.

Lokale ruter har samme skilte som regionale ruter dog med numrene 100-999. Rutenummeret kan suppleres med eller erstattes af et navn eller et hvidt logo placeret på samme måde som rutenummeret. Et eventuelt logo skal godkendes af Vejdirektoratet.

De henvender sig til daglige brugere (pendlerruter) eller til dagsture ud fra byen eller feriestedet.

(Kilde: Vejdirektoratet m.fl.)

Vandreruter:

Nationale vandreruter:

Der findes ikke afmærkede, nationale vandreruter i Danmark.

En regional vandrerute:

Er minimum 10 km lang og er afmærket i terrænet eller beskrevet i en folder eller lignende. Den skal være tilrettelagt for vandrere, og mindst halvdelen af ruten skal have grusbelægning eller tilsvarende (ikke asfalt). Dansk Vandrelaug definerer en regional vandrerute/sti som værende længere end en dagsmarch - altså en længere vandrerute.

En lokal vandrerute:

Lokale vandreruter ligger typisk inden for kommunegrænsen og har fokus på de lokale brugere. Dog kan stierne godt strække sig over flere kommuner.

2. Beskrivelse af færdigudviklede stikoncepter

Færdigudviklede stikoncepter er afmærkede ruter, der findes i hele landet under det samme logo og koncept. Der er opstillet kasser med foldere ved rutens start, eller man kan downloade en folder fra nettet. Ruten vil ofte være afmærket med pæle undervejs.

Her beskrives følgende stikoncepter: Spor i Landskabet, Kløverstier, Hjertestier, Find vej i, Sundhedsspor og Margueritruten. Det er de mest markante koncepter, der findes anno 2013.

Spor i Landskabet

Spor i Landskabet er vandrestier, der giver mulighed for at opleve sider af den danske natur, som ellers ikke er tilgængelig for offentligheden. Projektet er især interessant, fordi der er lavet aftaler om adgang til private lodsejeres jorde uden betaling. Det er ofte forskellige grupperinger af frivillige, som i samarbejde med lodsejerne etablerer og vedligeholder sporene. Projektets formål er at fremme dialogen mellem brugerne af sporet og lodsejerne og at forbedre befolkningens muligheder for at opleve naturen på egen hånd. Der er planer om at kæde forskellige spor sammen, så nogle af de lokale ruter kan bredes ud til at gå gennem et større område.

Aftalerne er frivillige. Sporene eksisterer kun, så længe lodsejerne ønsker at deltage.

Udbredelse:

Der findes i dag knap 200 spor med tilsammen næsten 1.000 kilometer vandrestier.

Sporene er afmærkede med pæle med gule pile på. Der, hvor sporet begynder, findes en kasse med foldere i. Alternativt kan man fra et QR-kode-skilt downloade folderen til sin smartphone.

Spor i Landskabet har eksisteret siden 1997 og er et samarbejde mellem Kommunernes Landsforening, Friluftsrådet, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Skovforening, Landbrug & Fødevarer, Landdistrikternes Fællesråd og Naturstyrelsen.

Økonomi:

Projektet er støttet af Nordea-fonden og Lokale Grønne Partnerskaber. Lodsejere, skovejere med flere kan få støtte til materialeomkostninger som pæle, retningspile, folderkasser og infostandere. Nordea-fonden giver støtte med op til 50 % af materialerne, der skal bruges til etablering. Resten skal finansieres på anden vis f.eks. via fonde og sponsorater.

Læs mere her: www.spor.dk

Kløverstikonseptet er udviklet i et samarbejde mellem Danmarks Idræts-Forbund, Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger, Dansk Firmaidrætsforbund, Friluftsrådet og ti kommuner. Udviklingen af konseptet og etableringen af stierne er støttet af Nordea-fonden og Tips- og Lottomidlerne til Friluftsliv.

En Kløversti består af fire ruter af fire forskellige, faste længder med farver, som man kender det fra skispister. Ruten er grøn, blå, rød eller sort afhængig af længden. Kløverstierne er et bynært tilbud, alle fire ruter har deres udspring samme sted ved en "kløverpæl" i centrum, hvorfra de slynger sig rundt i byen og det omkringliggende landskab og igen ender ved Kløverpælen. Ruterne skal gøre det let og sjovt at komme ud og få frisk luft, motion og oplevelser på samme tid. Kløverstierne forbinder lokale seværdigheder og aktivitetsmuligheder på nye måder gennem formidling på skilte i det fri, i en folder og Endomondos mobilapplikation.

Udbredelse:

I januar 2013 er der etableret Kløverstier i 12 byer, og der er ca. 30 nye på vej. Det er projektets ambition, at der skal etableres minimum én Kløversti á fire ruter i hver kommune.

Økonomi:

Kløverstier anlægges typisk som nye afmærkede ruter på det eksisterende vej- og stinet. Den første Kløversti (á fire ruter) i en kommune støttes af Friluftsrådet. Primo 2013 er satserne 25.000 kr. til skilte, stolper, pæle osv. samt 3.500 kr. til indvielse og tryk af foldere. Hvis man ønsker at etablere yderligere Kløverstier, ydes en reduceret støtte. Resten af finansieringen varetages typisk af kommunen eller ved tilskud fra eksempelvis Landdistriktsmidler eller Grønne Partnerskaber. I mange tilfælde varetages en stor del af etableringen af frivillige.

Læs mere på www.kløverstier.dk

Hjertestier

Det er Hjertereforeningen, der står bag de såkaldte Hjertestier. En Hjertesti er en afmærket motionsrute, og langs med ruten er der opstillet skilte med Hjertereforeningens logo på. 'Gå-motion er god motion' har i mange år været mottoet for Hjertestierne. Men der findes mange flere muligheder for hjertesund aktivitet på og ved stierne for eksempel dans, powerwalk, leg med børnene, stavgang og løb. Langs flere af ruterne er der opstillet træningspavilloner med overdækkede motionsredskaber, så man kan dyrke motion i al slags vejr.

Mange af Hjertereforeningens lokalkomiteer arrangerer faste ugentlige begivenheder på Hjertestierne. Det kan for eksempel være fællestæning. Mange steder afholdes der også events og årlige lokale begivenheder med aktiviteter på stierne – for eksempel sundhedsdage. På www.hjertereforeningen.dk/ kan man se, hvornår der er et arrangement på den lokale Hjertesti.

Der er opsat en folderkasse ved indgangen til hver Hjertesti. Alternativt kan man downloade en folder fra www.hjertestier.dk. Man kan klikke på et Danmarkskort på www.hjertestier.dk og her få et overblik over de enkelte Hjertestier.

Udbredelse:

Der findes primo 2013 ca. 150 Hjertestier. Hver sti er mellem 2,5 og 7 km lang. De fleste stier har en længde på 4-5 km.

Økonomi:

Hjertestier anlægges oftest i eksisterende stisystemer, der findes i de enkelte kommuner og i mindre omfang statsskove og på private arealer. Det gør det billigt at oprette en Hjertesti. Udgiften til nye stier er: skilte, pjecer og foldekasser – det betales af Hjertereforeningen. Ofte er det kommunerne, der står for at opstille pæle med skilte på.

Læs mere her: www.hjertestier.dk (ny opdatering af hjemmesiden er på vej)

(kilde: Steffen Jørgensen, projektleder i Hjertereforeningen)

Findveji.dk

Foto: Dansk Orienterings-Forbund

Dansk Orienterings-Forbund står bag det landsdækkende koncept 'Find vej i Danmark'. Konceptet er en forenklet udgave af orienteringsløb, en slags skattejagt, der bringer brugerne rundt til naturens seværdigheder. Man kan gå eller løbe fra post til post

I en folder får man et lille kortudsnit, som viser, hvor de forskellige poster gemmer sig. Kortet viser altså vej til posterne, som er afmærket med let genkendelige pæle. Hver post har et kontrolnummer og en unik kode på tre bogstaver. Når en post er fundet, skal kodebogstaverne noteres i et kontrolfelt, der findes i folderen. Nogle steder skal man også klippe med en såkaldt stiftsklemme. Nogle tager GPS'en med på jagten efter poster.

Ruterne kaldes også baner, og de findes i forskellige sværhedsgrader, så alle kan være med. De nemmeste ruter er fremkommelige med både klapvogn og rollator, mens der også findes ruter med udfordringer til de øvede.

Mange steder er der et ekstra tilbud om natur- og kulturformidling ved posterne. Fra mobiltelefonen kan man ringe og få en fortælling om for eksempel lokal kulturhistorie eller et sagn. Fortællingen kan også podcastes som en lydfil, downloades fra nettet eller hentes som sms.

Det er nemmest at downloade folderen med kort og kontrolfelter fra hjemmesiden. Ved nogle ruter ligger brochuren i en folderkasse, og enkelte biblioteker og turistkontorer har også foldere liggende.

Udbredelse:

150 forskellige steder i landet er der oprettet Findveji-ruter. På nogle ruter er der forskellige baner at vælge imellem. Der er i alt godt 600 baner fordelt i hele landet. Enkelte af ruterne findes kun som foto-orientering.

Økonomi:

Projektet støttes af Naturstyrelsen, Friluftsrådet og Danmarks Idræts-Forbund.

Læs mere her: www.findveji.dk

(kilde: Anne Marie Hein, Dansk Orienterings-Forbund)

Sundhedsspor

Naturstyrelsen står bag konceptet Sundhedsspor. Et Sundhedsspor er en afmærket rute på mellem 1 og 2,5 km. Brugere tester deres kondition ved at løbe eller gå ruten på tid. Ideen er, at de kan aflæse deres aktuelle kondition umiddelbart efter, at de har tilbagelagt den korte strækning på tid.

Når brugere har løbet eller gået ruten på tid, kan de aflæse deres kondition på en tavle, der står ved målstregen. Konditallet giver en indikation på den generelle sundhedstilstand. Det er også muligt at logge sig på hjemmesiden, hvor man kan indtaste sine resultater og følge sin udvikling over tid. Det er desuden muligt at udforme et personligt træningsprogram via styrelsens hjemmeside.

Det er ikke nødvendigt at være i god form for at bruge Sundhedssporene. Tværtimod er det meningen, at Sundhedssporene, ved at synliggøre forbedringer, skal hjælpe brugere til at komme i bedre form.

Udbredelse:

Der findes cirka 75 sundhedsspor i Danmark.

Naturstyrelsen samarbejder med svenske Hälsospåret. På styrelsens hjemmeside findes et Danmarkskort med en oversigt over alle Sundhedsspor. De fleste af Sundhedssporene er anlagt i samarbejde mellem Naturstyrelsen og den lokale kommune og i flere tilfælde også sammen med en eller flere lokale foreninger.

Økonomi:

De første Sundhedsspor blev etableret på Naturstyrelsens arealer i Nordsjælland i 2009 med støtte fra Arbejdsmarkedets Feriefond. I dag støtter TrygFonden projektet.

Læs mere her: www.naturstyrelsen.dk/Naturoplevelser/Aktiv/sundhedsspor/ og

<http://dk.halsosparet.se/default.aspx>

Margueritruten

Margueritruten er en turistrute, der leder bilisterne gennem noget af landets smukkeste natur. Undervejs kommer man forbi 200 af Danmarks største og mest spændende seværdigheder. Ruten følger et sammenhængende forløb og passerer aldrig den samme vej to gange. Den samlede rute er mere end 3.600 km lang.

Ruten er tilgængelig for bilister og motorcyklister, men omtales her, da den mange steder følger meget smalle landeveje, der ikke er så befærdede, hvorfor store dele af ruten også velegnede for cyklister.

Fra Naturstyrelsens hjemmeside kan man downloade ruten til sin GPS. Der findes også en Margueritrute app til smartphones.

Friluftsrådet har udarbejdet en oversigt over de vandrestier, der ligger få km fra Margueritruten, se http://www.friluftsradet.dk/media/263190/vandreruter_margueritruten.pdf

Naturstyrelsen er sekretariat for Margueritruten.

Økonomi:

Ruten er medfinansieret af Arbejdsmarkedets Feriefond.

Læs mere her: <http://www.naturstyrelsen.dk/Naturoplevelser/Beskrivelser/Margueritruten/>

3. Inspirationsliste over individuelle elektroniske ruter

Tendensen i disse år er, at motionisterne gerne vil oprette egne ruter og dele dem med andre. Dette sker via hjemmesider og applikationer til mobiltelefoner.

Hvert enkelt system giver mulighed for at tegne sin egen personlige rute ind på et kort.

Nedenfor gennemgås et udvalg af de muligheder, der findes for at dele og oprette ruter. Det skal understreges, at udviklingen på området går stærkt, og der kommer hele tiden nye hjemmesider og applikationer til.

Hjemmesider:

OpenStreetMap.com – det frie Wiki-verdenskort

Ideen med OpenStreet Map er, at alle kan bidrage med deres viden – på samme måde som alle kan skrive på det virtuelle opslagsværk Wikipedia. Kortet bliver altså tegnet af brugerne, og derfor er der stor forskel i detaljeringsgraden. Men der er efter sigende kun få problemer med nøjagtigheden, da der er adgang til offentlige data som adresser, vejnavne og luftfotos. Og der er mange korttegnere, de såkaldte mappere, der holder øje med og ændrer i de tegnede kort, hvis de er unøjagtige.

Over hjemmesiden er det muligt at redigere et kort. Det skal understreges, at kortet ikke er beregnet til, at private kan lægge ruter eller turforslag ind på det. Kun afmærkede ruter ligger på kortene.

OpenStreetMap er et projekt, der skaber frie geografiske data til alle. Projektet blev oprettet, fordi de fleste kort er belagt med juridiske eller tekniske restriktioner, der forhindrer, at de kan bruges til forskellige formål som at lægge oplysninger ind på kortene og distribuere dem til en større kreds. Det gælder næsten alle danske kort, at man ikke frit må bruge dem. Det gælder nu også for Google Maps.

Kortene fra OpenStreetMap bliver brugt af forskellige hjemmesider:

Waymarket Trails bruger det til at tegne vandreruter ind på:

<http://hiking.waymarkedtrails.org/da/?zoom=7&lat=55.65172&lon=11.00279&route=0.95>

Hike and Bike bruger det til at vise en oversigt over vandre- og cykelstier:

<http://hikebikemap.de/?zoom=7&lat=55.94188&lon=12.15358&layers=B0000TFFFF>

Det tyske Reit- und Wanderkarte viser ride- og vandreruter – også i Danmark:

<http://www.wanderreitkarte.de/?zoom=12&lat=51.89998&lon=10.38956&layers=B>

Læs mere her: <http://www.openstreetmap.org/>

Iform.dk

På iform.dk kan brugerne tegne og opmåle deres egen rute. Hvis man opretter sit eget log-in, kan man også gemme sine ruter. Når man har indtegnet sin rute, er der et program, der kan beregne antal km, antal forbrændte kalorier - alt efter om man løber, cykler eller går ruten – og konditallet.

Man kan også søge efter en allerede eksisterende rute, og man kan vælge cykel-, løbe- eller vandreruter. Det er muligt at vælge mellem en personlig rute, en rute fra en løbeklub eller en rute fra et arrangement. Endelig kan man også vælge, hvilket terræn ruten skal ligge i og hvilket underlag, man ønsker.

Hvem står bag: Iform.dk produceres af Bonnier Publications International AS i samarbejde med bladet I FORM.

Ifølge FDIM (Foreningen af Danske Interaktive Medier) havde iform.dk opgjort i november 2012 131.621 brugere, 622.980 besøg og 2.139.842 sidevisninger – om måneden.

Sitet ligger som nummer 70 over mest besøgte sites i Danmark.

Læs mere her: <http://iform.dk/ruteplanner>

Friluftsguiden.dk

Alle kommuner i Region Sjælland er med i et samarbejde, hvor de lægger kort og beskrivelser af deres stier ind på hjemmesiden www.friluftsguiden.dk. Her kan man få et overblik over, hvad der findes af lokale ruter i Østdanmark. Der findes også ruter fra Nordjylland og Hovedstadsområdet, da Region Nordjylland og Region Hovedstaden har fået lov til at gøre brug af sitet.

Friluftsguiden.dk foreligger også i en mobil version.

Under bruger til bruger på hjemmesiden kan man få tips, give tips og logge ind og gemme ruter under min tur. Man kan få tips fra andre brugere, og gøre brug af de tips der er lagt ind fra hver enkelt kommune. Der bliver fokuseret på vandring, cykling, ridning og sejlads. Men man kan også få tip om for eksempel oplevelser, overnatning og faciliteter. Hvis man vil give tip, skrives de ind i et meget overskueligt skema. Det er også muligt at uploade tre billeder fra den oplevelse, man gerne vil dele med andre brugere.

Hvem står bag: Friluftsguiden er udviklet af Regionalt Netværk for Rekreative Ruter i Region Sjælland. I netværket indgår fagmedarbejdere fra kommunerne: Odsherred, Kalundborg, Holbæk, Lejre, Roskilde, Greve, Solrød, Slagelse, Sorø, Ringsted, Køge, Næstved, Faxe, Stevns, Vordingborg, Lolland og Guldborgsund. Desuden Østdansk Turisme og Region Sjælland.

Økonomi: Udvikling af hjemmesiden er støttet af EU's Interreg. IVA-program for Øresund, Kattegat og Skagerrak (ØKS) via projektet Rekreative Ruter og Region Sjællands regionale udviklingsmidler.

Læs mere her: <http://www.friluftsguiden.dk/>

Udinaturen.dk

Webportal baseret på et interaktivt kort, der formidler natur- og friluftsoplevelser i hele Danmark. Via kortet er det muligt at finde den nærmeste facilitet – for eksempel den nærmeste vandre-, cykel eller riderute. Man kan også få et overblik over arrangerede ture her, og brugerne kan indtaste deres egne ruter.

Efterhånden som brugerne indtegner forskellige rekreative ruter, dannes der et unikt overblik over ruter i hele landet. Udinaturen.dk er således med til at formidle ruter.

Portalen ligger på Naturstyrelsens hjemmeside.

Læs mere her: www.udinaturen.dk

Det skal bemærkes, at Kort & Matrikelstyrelsen arbejder på at lancere et frit og topografisk meget stærkt kort, en mobiludgave af styrelsens digitale kort. Mobilvisningen anvendes i forbindelse med Udinaturen.dk, men understøtter også hjemmesider til en række lokale naturoplevelser f.eks. også www.fodsporet.dk og www.oestfalster.dk

Google Earth

For at få adgang til Google Earth skal man først installere et program på sin computer eller en app til sin mobiltelefon. Man kan få geografiske oplysninger om hele verden, og på Street View zoome ind på byer i hele verden, hvor man på billeder kan se, hvordan hver enkelt vej ser ud.

Læs mere her: www.google.com/earth

Google Maps

På Google Maps kan man logge sig ind og skabe sine egne kort og derefter dele dem med andre. Man kan bedømme seværdigheder og udveksle tip med andre brugere.

Læs mere her: maps.google.dk

GPSies

Sitet viser ruter i hele verden – for eksempel gode cykel-, vandre- og løberuter. Sitet har 16.195 spor i Danmark (januar 2013). Der er i alt 1.507.552 ruter på sitet. Man kan selv tegne sit kort ved hjælp af Track creator. Findes også som app til mobiltelefoner.

Økonomi: Sitet er reklamefinansieret, men der kan også vælges en reklamefri version med brugerbetaling.

Læs mere her: www.gpsies.com

Cyclistic.dk

På cyclistic.dk kan man indtegne sin egen cykelrute eller få inspiration fra andres ruter. Det er en ruteplaner, så man kan lave en rute fra for eksempel et overnatningssted til et museum eller andre seværdigheder i nærheden.

Det er en fin indgang til cykeloplevelser i Danmark, og Cyclistic laver ruter for cyklister med udgangspunkt i cyklisternes ønsker. De foreslåede ruter følger ofte eksisterende cykelruter, men også alternative stimuligheder, der er blevet tilføjet af brugerne i det brugerskabte kort, OpenStreetMap.

Hvem står bag: Cyklistforbundet.

Økonomi: Sitet er et samarbejde mellem Arbejdsmarkedets Feriefond, Vejdirektoratets Cykelpulje, Visit Denmark og Naturstyrelsen.

Læs mere her: <http://www.cyclistic.dk/da/>

Motion-online.dk

På Motion-onlines forum kan man blandt andet oprette en logbog og lade andre følge sin træning. Der er pr. januar 2013 1.191 emner og 343.194 svar under logbogen.

Ifølge FDIM (Foreningen af Danske Interaktive Medier) har Motion-online pr. november 2012 66.336 brugere, 282.147 besøg og 743.278 sidevisninger - om måneden, og ligger som nummer 108 over mest besøgte sites i Danmark.

Hvem står bag: Motion-online ApS ejes og drives af cand. scient. Morten Zacho.

Økonomi: Sitet finansieres ved annonceindtægter.

Læs mere her: <http://www.motion-online.dk/>

Aktivtraening.dk

Aktiv Træning er et magasin, der udkommer 12 gange om året. På det tilhørende site www.aktivtraening.dk findes en træningslog, hvor brugeren kan blive udfordret på en bestemt distance – for eksempel 5 km løb, halvmaraton eller cykling. Under ruteplaner kan man tegne sin egen rute eller finde ruter.

Ifølge FDIM (Foreningen af Danske Interaktive Medier) har aktivtraening.dk pr. november 2012 33.398 brugere, 132.504 besøg og 474.111 sidevisninger – om måneden, og ligger som nummer 154 over mest besøgte sites i Danmark.

Hvem står bag: Bonnier Publications A/S

Læs mere her: <http://aktivtraening.dk/>

Fitliving.dk

Fit LIVING er et magasin med tilhørende hjemmeside. På hjemmesiden kan man under motionsplaner oprette sin egen rute og finde andre ruter. Man kan også finde sig en motionspartner.

Ifølge FDIM (Foreningen af Danske Interaktive Medier) har fitliving.dk, opgjort i november 2012, 17.372 brugere, 87.747 besøg og 437.166 sidevisninger – om måneden. Sitet ligger som nummer 197 over mest besøgte sites i Danmark.

Læs mere her: <http://www.fitliving.dk/>

Bikemap.net

På dette site kan man finde gode cykelruter, og man kan også tegne sine egne yndlingsruter ind på et kort.

Hvem står bag: Det tyske firma Toursprung GmbH

Økonomi: Finansieres af reklamer

Læs mere: www.bikemap.net

Runmap.net

På dette site kan man finde gode løberuter, og man kan også tegne sine egne yndlingsruter ind på et kort.

Hvem står bag: Det tyske firma Toursprung GmbH

Økonomi: Finansieres af reklamer

Læs mere her: www.runmap.net

Applikationer til mobiltelefoner:

Endomondo.com

Endomondo er et sportscommunity baseret på gratis tracking af løb, cykling, gåture, kajak, ski og meget andet. Udøvere af alle sportsgrene, hvor der tilbagelægges en distance, kan gøre brug af Endomondos app. Man tager mobiltelefonen med GPS med på sine ture og laver en træningsdagbog.

Når man har downloadet applikationen til sin mobiltelefon, vil app'en automatisk indtegne ruten, mens man bevæger sig. Den viser også præstationer over tid. Man kan følge sine venners ruter og på den måde konkurrere med dem om at være for eksempel den hurtigste eller den mest aktive.

Hvem står bag: Endomondo blev oprettet af tre danske iværksættere i december 2007. I dag har Endomondo mange ansatte og freelancere tilknyttet i hele verden. Sitet er i dag verdensomspændende og ligger på verdensplan på top 5 over mest brugte motions-apps.

Ifølge en pressemeddelelse fra Endomondo havde sitet primo 2013 13 mio. registrerede brugere på verdensplan og ca. 600.000 registrerede brugere alene i Danmark. Tallene er stigende.

Læs mere her: www.endomondo.com eller download app'en til din smartphone. Endomondo har også mange aktiviteter på Facebook og deres blog.

Kalklandet – en del af Østsjællands Museum

Kalklandet.dk og den tilhørende mobilapplikation er en godt eksempel på, hvordan man har samlet viden om et spændende område under et fælles site. Her kan man læse alt om, hvad der er at opleve i det spændende område på Stevns. Man kan i ro og fred planlægge sin tur til Stevns Klint hjemmefra, og når man er ankommet til det kalkfyldte område, kan man finde informationerne på sin mobiltelefon. Da der kan være dårlig internetforbindelse ved Stevns Klint, har man oprettet nogle såkaldte hotspots, hvor der er en god forbindelse.

På Kalklandet.dk har man blandt andet samlet viden om Stevns Klint, Koldkrigsmuseet Stevnsfort, Geomuseum Faxe, Stevns Museum og naturoplevelser i området.

App'en guider via et GPS-kort til hundredvis af historier, film, animationer og spil, om dengang dinosaurerne døde, Den Kolde Krig og livet langs Stevns Klint helt tilbage til dengang, der levede hajer i farvandet ud for klinten.

Hjemmesider og apps af denne type vinder vinder p.t. øget udbredelse og anvendelse. Dette forudses at fortsætte i de kommende år.

Økonomi: Projektet har blandt andet fået støtte fra Nordea-fonden.

Scandinavian Trails/Rekreative Ruter:

Hvis man downloader app'en Scandinavian Trails, kan man se detaljerede kort og information om ruter og områder i Danmark, Sverige og Norge. Skandinavien har et stort netværk af vandre-, cykel- og rideruter. Og både lange, gennemgående ruter og lokale og regionale stier er beskrevet på applikationen.

Økonomi: Hjemmesiden og app'en Scandinavian Trails er blevet til gennem projektet Rekreative Ruter i samarbejde mellem flere end 50 kommuner og regioner i Danmark, Sverige og Norge. Projektet er delvist finansieret af EU gennem det interregionale udviklingsprogram for Øresund, Kattegat og Skagerrak; Inter-regIVA ØKS.

Læs mere her: <http://scandinaviantrails.com/dk/>

Garmin

Garmin producerer GPS-udstyr, og man kan blandt andet tilkøbe topografiske kort til sit udstyr, så man kan finde ruter over vandring, geocaching og jagt.

Læs mere her: www.garmin.com/da-DK

Opencaching

På dette site kan man lære at geocache – det er en slags højteknologisk skattejagt. Man skal overføre informationer om en cache (skat) til en GPS, og så er det ellers bare med at gå på skattejagt.

Via hjemmesiden kan vandrere, cyklister, spejdere, familier og naturelskere udveksle gode caches (skatte). Brugerne er med til at bestemme hvilke caches, der kommer med på en liste og hvilke funktioner, der tilføjes. Det er altså endnu et brugerdrevet site, hvor det er gratis at blive medlem.

Hvem står bag: Garmin

Læs mere her: www.opencaching.com/da

Osmand

Via hjemmesiden kan man downloade en applikation til sin mobiltelefon. Her kan man blandt andet tegne sine egne ruter.

Læs mere her: osmand.net

4. Nationale ruter

Danmark var et af de første lande i verden, der fik et samlet net af cykelruter.

Cykelruter:

Nationale cykelruter

Der findes 11 nationale cykelruter i Danmark – de udgør tilsammen en strækning på 4.233 km cykelruter.

Ifølge en strategiplan for cykel-, vandre- og rideruter af national og regional betydning udarbejdet af Miljøministeriet og Naturstyrelsen i 2002 fandtes der i 2002:

- Nationale afmærkede cykelruter: 4.000 km
- Regionale afmærkede cykelruter: 5.500 km
- Lokale afmærkede cykelruter: 2.000 km

I dag udgør de 11 Nationale Cykelruter sammen med de tusindvis af skilte og kortlagte regionale cykelruter et net af i alt 12.000 km cykelruter i Danmark. Der er således ikke sket en større udbygning siden 2002. Opgaven var tidligere amtslig og skal efter kommunalreformen varetages på kommunalt niveau af de kommuner, som stierne gennemløber. De nye cykelsuperstier vil muligvis erstatte de nationale ruter. De er helt nye stier, men anlagt på eksisterende stier, hvor der er sket en opgradering af faciliteter og belægnings. De eksisterende stier bindes simpelthen sammen i et nyt koncept.

National Cykelrute nummer	Strækning	Km
1	Vestkyststruten (Rudbøl – Skagen)	560 km
2	Hanstholm – København	420 km
3	Hærvejsruten	450 km
4	Søndervig – København	310 km
5	Østkyststruten (Skagen - Sønderborg)	650 km
6	Esbjerg-København	330 km
7	Sjællands Odde – Rødbyhavn	240 km
8	Sydhavnsruten (Rudbøl-Møn)	360 km
9	Helsingør – Gedser	290 km
10	Bornholm Rundt	105 km
12	Limfjordsruten (Nordsøen til Kattegat)	610 km

På Vejdirektoratets hjemmeside, [Trafikken.dk](http://www.trafikken.dk), kan man se de nationale cykelruter på et digitalt oversigtskort og finde beskrivelser af de enkelte ruter. Man kan også eksportere ruternes koordinater til brug på GPS.

Se ruterne her: <http://www.vejdirektoratet.dk/da/trafik/cyklist/sider/default.aspx>

Cyklistforbundets ruteplanlægger Cyclistic har også en oversigt over ruterne: <http://www.cyclistic.dk>

Baggrund: Det var Foreningen Frie Fugle, der i 1993 kom med idéen til at oprette de første 10 ruter. Siden er rute nummer 12 omkring Limfjorden kommet til. Rute 11 findes ikke.

De 11 ruter er blandt andet koordineret af Naturstyrelsen. Det var de daværende amter, der stod for at oprette ruterne, og de fik hjælp fra Dansk Cyklistforbund og Vejdirektoratet. I dag er det kommunerne, der står for vedligeholdelsen af ruterne.

Ruterne krydser flere steder hinanden, og det gør det muligt at skifte til en anden rute. De lige numre går fra vest til øst, mens de ulige numre går fra nord til syd.

Ruterne er forsynet med vejskilte, der står ved alle sving på ruten. Skiltene viser en hvid cykel på en blå baggrund. Nummeret på ruten har en rød baggrund. Ofte vil afstanden til de nærmeste byer og landsbyer også fremgå af skiltet. Se logo på side 4.

(kilde: wikipedia, Dansk Cyklistforbund, Visit Denmark, Rejseavisen.dk, Foreningen Frie Fugle m. fl.)

(Rapporten: <http://www.friefugle.dk/Rapport.pdf>)

Andre længere cykelruter

Der findes også en række andre længere cykelruter i Danmark. Vi nævner et udvalg af dem her, så man kan danne sig et overblik over, hvad der yderligere findes af tilbud til cyklisterne.

Rute	Beskrivelse	Læs mere her
Berlin-København	En international cykelrute på 630 km.	www.bike-berlin-copenhagen.com
Hærvejen	400 km lang cykel –, vandre- og riderute fra Viborg til Wedel i Tyskland. Ruten var tidligere Jyllands hovedvej, hvor købmænd, studehandlere og pilgrimme vandrede fra sted til sted.	http://www.haervej.dk/danmark/dk/menu/haervejen/haervej.htm
Munkevejen (identisk med cykelrute nr. 88)	Munkevejen er en tematiseret cykelrute, der fører forbi historiske steder og vidner om kristendommens udbredelse og dens betydning for vores kulturarv. Ruten er 615 km lang og går fra Hamborg til Roskilde. International rute, der i Tyskland kaldes Mönchsweg.	www.munkevejen.dk og http://www.moenchsweg.de/
Østersørutten (EuroVelo rute nr. 10)	En 800 km lang cykelrute fra Sønderjylland over Fyn og gennem Lolland-Falster.	www.bikeandsea-denmark.com
Nordsørutten (The North Sea Cycle Route) (EuroVelo rute nr. 12)	Er en rute på knap 6.000 km, der går rundt om Nordsøen. Ruten går gennem syv lande. I Danmark løber ruten fra Tønder langs vestkysten til Frederikshavn og videre langs østkysten til Grenå.	http://www.northsea-cycle.com
Klosterruten	1.800 km ad sognevejene tværs gennem Danmark. Ruten er ikke afmærket men findes i en guidebog. Man kan både gå og cykle ruten.	www.klosterruten.dk

EuroVelo:

Der findes et europæisk cykelrutenet kaldet EuroVelo. I alt 14 lange cykelruter forbinder hele kontinentet. Følgende fire ruter går gennem Danmark:

- Rute 3: Pilgrimsruten: Trondheim til Santiago de Compostella – ruten er 5.122 km lang
- Rute 7: Solruten: Nordkap til Malta – ruten er 7.409 km lang
- Rute 10: Østersørutten/ Baltic Sea Route - også kaldet Hansa-ruten – ruten er 7.980 km lang
- Rute 12: Nordsørutten/ North Sea Cycle Route – ruten er 5.932 km lang

Hele EuroVelo rutenettet er 70.000 km langt. Læs mere her: <http://www.eurovelo.org/>

Powered by Cycling: Panorama:

Gennem projektet Powered by Cycling: Panorama vil Region Midtjylland, Østdansk Turisme, Destination Sydvestjylland, Nationalpark Thy og Cyklistforbundet (leadpartner) tilføre nyt indhold til den traditionelle kystturisme og herunder fremme gode oplevelser på cykel. To kysttruter indgår i projektet, nemlig Vestkyst-ruten fra Rudbøl til Skagen (560 km, en del af Nordsøruten) og den danske del af København-Berlin-ruten fra Gedser til København (240 km).

Der skal blandt andet etableres 17 sløjferuter. De vil oftest gå fra kysttruterne og de nærliggende feriehus-områder og ind til mindre byer, attraktioner og særlige naturoplevelser.

Projektet gik i gang den 15. november 2012 og slutter ved udgangen af 2014.

Vandreruter

Der findes langt færre nationale og regionale vandreruter end tilsvarende cykelruter. Til gengæld er det enkelt at danne sig et overblik over vandreruterne.

I 2002 fandtes der 1.300 km vandreruter og 1.000 km var undervejs – ifølge en strategiplan for cykel-, vandre- og rideruter af national og regional betydning udarbejdet af Miljøministeriet og Naturstyrelsen i 2002. Der foreligger ikke mere aktuelle oplysninger, men antallet af ruter er givetvis øget siden 2002.

Jylland har flest vandreruter og også flest km med afmærkede ruter. Hærvejen strækker sig for eksempel ned gennem Jylland og har ruter, der støder til gennem ådalene.

Visit Denmark har lavet en liste over længere afmærkede vandreruter i Danmark fordelt på landsdele. Kun ruter, der er længere end 10 km, er medtaget. Oversigten er ikke fuldt opdateret, så der er sandsynligvis flere ruter end angivet.

Område	Længde af vandreruter	Antal ruter	Længde af ruter i alt i Danmark km
Jylland	10-50 km	19	384
Jylland	50-6.000 km	14	2.921
Sjælland	10+ km	24	1.349
Fyn	50+ km	1	220
Bornholm	10+ km	3	140
I alt		61 ruter	5.014 km

(Kilde: <http://www.aktivdanmark.dk/danmark/da-dk/menu/turist/vandring/vandreruteridanmark/vandreruter-i-danmark-ny.htm>)

Nationale vandreruter:

Der findes ikke afmærkede, nationale vandreruter i Danmark. Men en række længere ruter går gennem Danmark.

De europæiske fjernvandreveje:

Fjernvandrevejene er et net af lange vandrestier, der strækker sig gennem hele Europa. Den første europæiske fjernvandrevej blev etableret i 1969 på initiativ af den tyske vandrerforening. Man ville binde regioner og lande sammen med eksisterende vandrestier. I dag er der cirka 52.000 km stier fordelt på 12 fjernvandreveje i hele Europa. I Danmark er det Dansk Vandrelaug, der står bag arbejdet med fjernvandrevejene.

Den officielle ruteafmærkning er et Andreaskors – et x-formet kors.

Fjernvandrevej E1 og E6 går gennem Danmark:

Fjernvandrevej E1 går fra Padborg til Viborg ad Hærvejen (216 km) og videre østpå til Århus og Grenå (162 km).

Strækningen langs Hærvejen blev afmærket i 1992. Ruten fra Viborg til Grenå blev åbnet i 2006.

Hele den 4.900 km lange rute går fra Nordkap i Norge til Sicilien i Italien. Hele ruten er endnu ikke færdiggjort.

Fjernvandrevej E6 går fra Kruså til Nyborg (169 km) og fra Korsør til Kastrup (163 km).

Ruten gennem Jylland og Fyn følger Gendarmstien, cykelrute 8 og Øhavsstien. Den del af ruten, der går over Sjælland, blev oprettet i år 2000 af medlemmer af Dansk Vandrelaug.

Hele den 3.050 km lange rute går fra Kilpissjärvi i Finland til Dardanellerne i Tyrkiet. Hele ruten er endnu ikke færdig.

Læs mere her: www.dvl.dk

(kilde: Dansk Vandrelaug, Visit Denmark m. fl.)

Andre længere vandreruter

Der findes desuden andre længere vandreruter i Danmark. Vi bringer et udvalg af dem her.

Vandrerutens navn	Udbredelse	Læs mere her
Nordsøvandreruten N (North Sea Trail)	1.700 km lang. Tønder-Thyborøn (Drivvejen), Agger-Skagen-Ålborg-Grenå (Nordsøstien), Odden-Korsør-Vordingborg-Møn-Stevns (Sjællandsleden). I alt 6.000 km i landene omkring Nordsøen	www.northseatrail.org
Hærvejen	400 km lang cykel -, vandre- og riderute fra Viborg til Wedel i Tyskland. Ruten var tidligere Jyllands hovedvej, hvor købmænd, studehandlere og pilgrimme vandrede fra sted til sted.	http://www.haervej.dk/danmark/danmark/menu/haervejen/haervej.htm
Klosterruten (ny landsdækkende vandrerute)	1.800 km ad sognevejene tværs gennem Danmark. Fra Helsingør til Frederikshavn. Ruten er ikke afmærket men findes i en guidebog. Man kan både gå og cykle ruten.	www.klosterruten.dk
Pilgrimsruten	212 km lang. Fra Vejen til Rendsburg i Slesvig.	www.visitaabenraa.dk/natur/tilfods/pilgrimsruten.html

5. Regionale afmærkede ruter

Regionale cykelruter

Ifølge Visit Denmark findes der tusindvis af skilte og kortlagte regionale cykelruter.

De officielle regionale cykelruter er skilte med numrene 16-99. De regionale cykelruter er beregnet til dem, der næsten hver dag skifter overnatningssted på deres cykelferie. Cykelturister medbringer oftest deres egen bagage bag på cyklen, og efter dagens etape kommer de frem til en ny by og et nyt overnatningssted som campingplads/hytte/vandrerhjem/hotel.

Dette afsnit omhandler de skilte regionale cykelruter og viser et udvalg af de øvrige ruter, der går på tværs af regionerne. Der findes ikke nogen samlet oversigt over cykelstier i Danmark, når det gælder regionale og lokale ruter.

Mange kommuner har registreret deres cykelruter i et GIS-system, mens færre har dem registreret på deres hjemmeside. Som bruger skal man ind på kommunernes hjemmesider for at finde ruterne i de enkelte kommuner, hvis man er så heldig, at de er registreret her. Man kan skrive regional cykelsti + kommunens navn i en søgemaskine.

På Opencyclemap.org kan man se nogle af de regionale cykelruter indtegnet, men der findes kun et kort - ingen beskrivelser eller andet materiale om ruterne.

På Cyclistic har Dansk Cyklistforbund samlet en oversigt over cykelture fordelt på regioner. De nævner oftest Nationale ruter og ruter anbefalet af private. Læs mere her: <http://cyclistic.dk/da/officielle-ture/hovedstaden-og-nordsjaelland/>

Hvis man ønsker en detaljeret indsigt i en bestemt rute, kan man anskaffe en cykelguidebog for det område, man vil cykle i. I 2007 udgav Dansk Cyklistforbund i samarbejde med Fonden Fyntour og Visit Danmark otte bøger om de regionale cykelruter kaldet Cykelguidebøger. Der er en bog fra hvert geografisk område. Projektet er støttet af Arbejdsmarkedets Feriefond og Tips & Lottomidler til Friluftslivet.

De otte guidebøger beskriver de nationale og regionale cykelruter, der går gennem området. For hver rute er der en beskrivelse af de områder, man kommer igennem – byer, seværdigheder mv. Der er tegnede kort med afstandsangivelse og billeder fra områderne. I en faktaboks kan man se hvor mange km, ruten er, hvor stor en del af strækningen der er på hhv. asfalteret vej og grusvej. I faktaboksen er der også en liste over de vigtigste seværdigheder på ruten. Bagest i bogen findes der kortmateriale.

Skemaet her viser, at mange typer af ruter overlapper hinanden – således at en cykelrute kan være en del af en vandrerute eller en del af en endnu længere cykelrute.

Navn på ruten	Udbredelse	Længde	Læs mere
Fjordstien (E6) (Regional Cykelrute nr. 40)	Denne cykel- og vandre- rute går rundt om Isefjorden og Roskilde Fjord.	275 km	www.fjordstien.dk , og http://www.naturstyrelsen.dk/Naturoplevelser/Beskrivelser/Hovedstaden/Fjordstien/ , og http://www.friluftsguiden.dk/?group_ad=4056&action=trail&region=1&kommune=Roskilde
Grænserruten	Tematisk cykelrute der fortæller historien om den dansk-tyske grænse. Den 130 km lange cykel- rute løber fra Vadehavet til Flensborg Fjord og krydser grænsen 13 gan- ge.	130 km	http://www.graenserruten.dk/SEEEMS/2.asp
Vestkyststruten (er en del af Nordsø- ruten/North Sea Cycle Route, følger National cykelrute nr. 1)	Fra Tønder/Rudbøl til Skagen	560 km	http://www.tgv.dk/idd5377.asp
Limfjordsruten (National cykelrute nr. 12)	Limfjorden er Danmarks største fjordområde og er kendetegnet ved sine mange små øer og broer mellem landsdelene. Ålborg-Thisted-Hurup- Thyborøn-Lemvi- g-Struer-Vinderup- Nykøbing-Skive-Viborg- Ålborg	610 km	http://www.aktivdanmark.dk/danmark/da-dk/menu/turist/cykling/cykelferieidanmark/lim_fjords_ruten.htm
Jyderupstien Vandre- og cykelrute	Svinninge til Kongskilde Friluftsgård	60 km	http://www.friluftsguiden.dk/?group_ad=4211&action=trail&region=1
Naturstien Horsens-Silkeborg (Naturstyrelsens rute)	Vandre- og cykelrute ad nedlagt jernbane	56 km	http://www.naturstyrelsen.dk/NR/rdonlyres/9F0168DF-B09D-4626-BE58-3CCE93F178F7/0/26_Horsens_Silkeborg.pdf

Cykelsuperstier:

Der kommer stadig nye koncepter til – et af dem er Cykelsuperstier. Cykelsuperstierne skal skabe bedre forhold for pendlercyklister og give flere lyst til at vælge cyklen frem for bilen – også på de lange strækninger. De er indrettet med så få forhindringer som muligt, og der er lagt stor vægt på tryghed, sikkerhed og komfort.

Visionen for Cykelsuperstierne er, at hele hovedstadsregionen skal udvikle sig til verdens bedste cykelregion. Målet er, at kommunerne i hovedstadsregionen skal udvikle et sammenhængende net at cykelpendleruter. Indsatsen vil potentielt kunne give over 30 pct. flere pendlercyklister i regionen sammenlignet med i dag. Projektet startede i 2009, og i dag findes der 26 Cykelsuperstier. Det er eksisterende ruter, der bindes sammen, og de bliver opgraderet med bedre faciliteter og ny belægning.

I alt 22 kommuner og Region Hovedstaden står bag projektet, hvor deltagerne skal være med til at planlægge og finansiere cykelstierne. Cykelsuperstierne bliver også støttet af statens pulje til mere cykeltrafik.

Læs mere her: <http://www.cykelsuperstier.dk/>

Øvrige cykelruter:

Noget kunne tyde på, at der er brug for bedre oversigter over cykelruter i regionerne og kommunerne. Friluftsrådet modtager mange ansøgninger om hjælp til at dække udgifter til for eksempel kortmateriale. Pengene til projekterne kommer fra Tips- og Lottomidler til Friluftslivet.

Oversigten nedenfor viser cykelruter, der har fået bevilling til kortmateriale eller lignende:

Cykelrutens navn/placering	Det gives der tilskud til via Tips- og Lottomidler til Friluftslivet
Stjerneruten Viborg	Fremstilling af cykelkort og folder
Cykelture i naturen omkring Hillerød	Brochure der skal informere om lokalområdets cykelruter
Lammefjordsruten	Trykning af turbeskrivelser, brochurer og materiale til infotavler
Natur-cykelsti-projekt i Rønnede Kommune – nu Faxe	Materialer til kortlægning af seværdige cykelruter mv.
Cykelruter i Thisted og omegn	Beskrivelse af cykelruter, tryk og materialer
Cykeltursguide til Skovlunde, Ballerup og Måløv	Tryk af cykeltursguide
Gang- og cykelruter i Frørup By og omegn	Tilskud til markering af ruter med stolper og tavler, tryk af foldere
Cykelturisme Toppen af Danmark	Kort, trykning – kort og turforslag skal også kunne hentes på www.toppenafdanmark.dk
Cykelruter i Ny Vejen Kommune	Tilskud til cykelmappe med cykelruter, grafisk arbejde, kort kan også findes på nettet
Open Street Map	Tilskud til udvikling af cykelrute- og cykelstikort via Open Street Map for hele landet vha. frivillige aktører

Regionale vandreruter i Danmark:

En **regional vandrerute** er minimum 10 km lang, er afmærket i terrænet eller beskrevet i en brochure eller lignende. Dansk Vandrelaug definerer en regional vandrerute/sti som værende længere end en dagsmarch altså en længere vandrerute.

Oversigten nedenfor viser en del af de regionale vandreruter. Ofte er de regionale ruter en del af længere ruter som fjernvandrevejene E1 og E6. Det fremgår i parentes.

Navn på ruten	Udbredelse	Længde	Læs mere
Sjællandsleden (E6) del af North See Trail/Nordsøvandreruten	Vestsjælland, Sydsjælland, Lolland-Falster, Møn	650 km	http://www.sjaellandsleden.dk/
Nordsøstien del af North See Trail/ Nordsøvandreruten	Agger-Hanstholm-Hirtshals-Skagen-Frederikshavn-Sæby-Hals-Udby-høj-Grenå-Ebeltoft	600 km	http://www.northseatrail.org/index.php?/dk/
Drivvejen del af North See Trail	Tønder-Ribe-Var-de-Skjern-Holste-bro-Thyborøn	453 km	http://www.esbjergkommune.dk/borger/kultur-og-fritid/friluftsliv/tag-ud-i-naturen/tag-p%C3%A5-tur---foldere/drivvejen.aspx
Hærvejen (E1)	Viborg til Rønsdam (videre som uafmærket Ochsenweg til Wedel)	280 km	http://www.haervej.dk/danmark/dk/menu/haervejen/haervej.htm
Fjordstien (E6) (Regional Cykelrute nr. 40)	Denne cykel- og vandrerute går rundt om Isefjorden og Roskilde Fjord.	275 km	www.fjordstien.dk , og http://www.naturstyrelsen.dk/Naturoplevelser/Beskrivelser/Hovedstaden/Fjordstien/ , og http://www.friluftsguiden.dk/?group_ad=4056&action=trail&region=1&kommune=Roskilde
Øhavsstien (E6)	Sydfyn, Langeland, Ærø	220 km	http://www.detsydfynskeoehav.dk/?pid=6 , og http://www.detsydfynskeoehav.dk/23-øhavsstien.html
Kyst til Kyst stien	Blåvands Huk til Vejle	132 km	http://www.kyst-kyststien.dk/
Vestkyststien (N)	Agger til Bulbjerg	95 km	http://www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Vandretursfoldere/atilaa/Agger_Bulbjerg.htm
Molsruten (E1) Danmarks nyeste fjernvandre-rute	Risskov til Grenå	78 km	http://www.syddjurs.dk/sites/default/files/PDF/Molsruten.pdf , og http://vandreruter.dk/vandreruter/molsruten
Gendarmstien (E1, E6)	Langs Flensborg Fjord	79 km	http://weblib.sonderborg.dk/filer/20100902-140026.pdf
Gudernes Stræde	Vellerup Vig ved Isefjorden til Mosede Fort ssv. Vig-tigt færdselsstrøg i oldtiden. Der er mange oldtidshøje langs ruten	64 km	http://gudernesstraede.dk/index2.htm , og http://www.friluftsguiden.dk/?group_ad=4215&action=trail&region=1

Navn på ruten	Udbredelse	Længde	Læs mere
Alsstien	Ballebro til Drejet	62 km	http://www.naturstyrelsen.dk/NR/rdonlyres/89771810-77FE-4F75-800F-D0FBE7BD7388/28069/vandrefolderNordals.pdf , og http://www.sonderborgkommune.dk/DinKommune/~media/Naturgruppen/Dokumenter/Foldere/Alsstien%20Fynshav%20%20%20Mommark%20DK_p1%202.ashx , og http://www.sonderborgkommune.dk/KulturOgFritid/~media/KulturOgFritid/StierOgVandreruter/AlsstienMommarkDrejet.ashx
Jyderupstien Vandre- og cykelrute	Svinninge til Kongskilde Friluftsgård	60 km	http://www.friluftsguiden.dk/?group_ad=4211&action=trail&region=1
Trækstien Pramdragerstien Stien løber langs Gudenåen og blev i sin tid brugt af "pramdragerne", når disse trak pramme langs åen.	Silkeborg til Randers. Træk og lodsstien kan kombineres som en rundtur med Molsruten og Århus-Silkeborg stien	52 km	http://www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Foldere/Stier/Randers_Silkeborg.htm
Skjoldungestien (E6)	Roskilde, Lejre, Hvalsø	50 km	http://www.skjoldungelandet.dk/nyheder/den-nye-skjoldungestifolder/
Naturstien Gjernstien	Silkeborg til Langå	41 km	http://www.silkeborg.com/NR/rdonlyres/8E0EEE4F-CC5D-4329-8458-4E713CE4CDD5/0/gjernbakker.pdf (Gjern Bakker)
Fjord til Fjord Naturstien	Fra Avnø til Præstø Fjord	30 km	http://wkbackend.die.dk/filarkiv/kong.die.dk/image/Fjord til Fjord/Fjord til Fjord_samlet.jpg
I Ansgars fodspor	Fra Immervad Bro til Ribe Domkirke	56 km	http://www.hib.haderslev.dk/files/5246/I_Ansgars_fodspor(1).pdf
Trækstien langs Gudenåen (en del af trækstien mellem Silkeborg og Randers)	Gudenåen fra Kongensbro til Åbro ved Langå	33 km	http://viborg.dk/db/Kommune.nsf/0/8787A22F347BB6DAC125730F0042EABA?OpenDocument
Fodsporet	Natursti anlagt på den nedlagte jernbanestrækning mellem Slagelse-Næstved og Dalmoose-Skælskør	48 km	http://www.fodsporet.dk/
Vandreruten Blåvand-Bække (en del af Kyst til Kyst stien)	Blåvands Huk – følger Varde Å og Holme Å-Bække	90 km	http://www.kyst-kyststien.dk/foldere/blaavand-baekke-folder.PDF

Navn på ruten	Udbredelse	Længde	Læs mere
Sti 31 Hovedsti mellem Vallensbæk Strand og Øresund	Kommunerne er ansvarlige for stien. Adgang for cyklende, gående og ryttere		Krakkort
Randers-Horsens	Ny rekreativ sti på vej		Det er endnu ikke muligt at finde materiale om det.
Naturstien Horsens-Silkeborg (Naturstyrelsens rute)	Vandre- og cykelrute ad nedlagt jernbane	56 km	http://www.naturstyrelsen.dk/NR/rdonlyres/9F0168DF-B09D-4626-BE58-3CCE93F178F7/0/26_Horsens_Silkeborg.pdf
Bindeballestien fra Bindeballe ved Hærvejen til Vejle	Vandre- og cykelrute som følger den gamle nedlagte Vandelbanes spor	23 km	http://www.visitdenmark.no/no/tellus-product/607993 http://www.kyst-kyststien.dk/foldere/Kyst-til-kyst.pdf
Vandrerruten Århus Silkeborg (Naturstyrelsens rute)		64 km	http://www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Foldere/Stier/Aarhus_Silkeborg.htm
Rundvandrevej i Hirtshals Kommune	Ruten er på 6 etaper på mellem 10 og 32 km	125 km	http://www.fodslawhirtshals.dk/rundvandreveje.htm
Rundvandrevej i Trehøje	8 etaper på mellem 17 og 29 km	177 km	http://www.tgv.dk/idd5374.asp

(Kilder: http://wiki.openstreetmap.org/wiki/WikiProject_Denmark_Walking_Routes,

<http://www.aktivdanmark.dk/danmark/da-dk/menu/turist/vandring/vandrerruteridanmark/vandrerruter-i-danmark-ny.htm#SubHeader2>

Dansk Vandrelaug, Visit Denmark, Friluftsrådets Stihåndbog m. fl.)

Regionale rideruter:

Der findes kun få rideruter i Danmark, og de fleste ligger i statsskovene. Men rideruten Nordvendsyssel er et eksempel på en regional riderute.

Riderute Nordvendsyssel – fra Hjørring til Skagen:

Den 200 km lange riderute gennem Hjørring og Frederikshavn Kommuner skaber en forbindelse mod syd langs vestkysten til andre regionale rideruter.

Læs mere om ruten her:

<http://www.hjoerring.dk/Borger/Fritid-amp-Kultur/Naturoplevelser-og-friluftsliv/Rideruten.aspx>

<http://www.islandshest.dk/348.html>

<http://www.hjoerring.dk/lib/picture.aspx?pictureID=25444&target=blank>

6. Lokalt afmærkede ruter i kommunerne

Lokalt afmærkede ruter

Der er vedlagt en oversigt i et Excel-dokument, som for hver kommune indeholder en beskrivelse af typisk mellem en og fem udvalgte ruter. Oversigten indeholder navnet på ruten, div. fakta om ruten, hvem har etableret ruten, hvem er ansvarlig for ruten, hvordan er ruten markeret (pæle, brochure eller web), hvad gør netop denne rute god, hvor kan man læse mere (typisk et link).

De enkelte kommuners sti-medarbejdere, der ofte er placeret i Vej & Park/Natur og Miljø eller Planafdelingen, samt Friluftsrådets mange kredsbestyrelsesmedlemmer har bidraget til listen. Der indgår desuden research fra nettet, diverse håndbøger og brochurer. På denne måde er de bedste afmærkede ruter i hver enkelt kommune udvalgt. En sådan vurdering vil dog altid være subjektiv, men det er tilstræbt at udvælge så forskellige ruter som muligt. Således vil der både være vandreruter, cykelruter, rideruter, mountainbikeruter, stier til langrend, lysløjper og enkelte kano- og kajakruter.

Der er separate afsnit om rideruter, kommende cykelstier i Københavns Kommune, spor til Mountainbike, stier på gamle jernbaner, Planetstien ved Lemvig og undervandsstier. Afsnittene skal ses som et supplement til Excel-skemaet over lokale ruter i kommunerne.

Rideruter:

I 2002 var der ifølge en rapport fra Naturstyrelsen 553 km længere rideruter i Danmark. Men der er kommet flere gode ruter til siden da. For eksempel den 200 km lange riderute fra Hjørring til Skagen.

Oplysninger om rideruter i Danmark findes på Dansk Islandshesteforenings hjemmeside. Ruterne er beskrevet af ryttere med lokalkendskab, og ofte ledsaget af kontaktinformation på en person med særligt kendskab til ruten eller sporet. Foreningen anbefaler, at man henvender sig til kontaktpersonen, inden man begiver sig ud på ruter, som man ikke kender.

På Dansk Islandshesteforenings hjemmeside er der link og beskrivelser af omkring 65-70 ruter og spor. Nogle af ruterne er 8 km lange, andre er deciderede rideture, der tager tre dage på hesteryg.

Læs mere her: www.islandshest.dk og www.islandshest.dk/rideruter0.html

Nedenfor et par eksempler på rideruter:

Ride- og kørespor i Himmerland:

Læs mere her: <http://www.roldskov.info/default.aspx?areaid=5>

På hjemmesiden kan man finde et kort over otte ride- og kørespor i Himmerland.

I Rold Skov kan man for eksempel tage på en 18 km lang ridetur gennem Rold Skov, hvor man kommer forbi flotte vandløb og gravhøje. Sporet fører fra Store Okssø i syd til Lille Blåkilde i nord. Turen går forbi søer, moser, kilder og væld. På hjemmesiden kan man finde et kort over ruten og finde en folder med beskrivelser af de ting, man kommer forbi på ruten. Der findes også praktiske oplysninger, idéer til kontaktpersoner, tip til overnatning osv.

Læs om de otte ruter her: http://www.roldskov.info/Ride-_og_kørespor-585.aspx

Maribo-Rødby:

På www.riderutelolland.dk kan man læse om den nedlagte jernbane mellem Maribo og Rødby, der er et godt eksempel på en riderute. Flere steder kombineres rideruten med en sti for vandrere. Rideruten består ofte af en en meter bred græsabat, der findes på begge sider af stien.

Naturstyrelsen har udgivet 17 foldere med rideruter i offentlige skove.

Direkte link til folderne: <http://www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Foldere/Ridning/>

Thy og Gribskov er gode eksempler på Naturstyrelsens ruter:

Ridning i Thy:

Ridning i Thy beskriver ti afmærkede ridestier i Thy og Hanherreds offentlige skove og naturområder. Nogle af stierne kan kombineres til en længere tur. I folderen er der et kort over ruterne og en beskrivelse af dem. Der findes blandt andet en rute gennem Vester Thorup Klitplantage, Kollerup Plantage og Svinkløv Klitplantage.

Læs mere her:

<http://www.naturstyrelsen.dk/NR/ronlyres/4AE57E78-7E08-43AD-B5B3-C091ED5E470C/0/RidningThyA3.pdf>

<http://www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Foldere/Ridning/RidningThy.htm>

Ridning i Gribskov:

I 2009 og 2012 blev ridestierne i Gribskov moderniseret, og der findes nu et 40 km lang sammenhængende net af ridestier i Sjællands største skov.

http://www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Foldere/Ridning/ridesti_gribskov_syd.htm

Dansk Islandshesteforening anbefaler desuden følgende længere ruter:

- Silkeborg-Horsens
- Funder-Brande
- Gjernstien
- Viborg-Sunds (Alhedestien)

Etablering af riderute Sydfyn:

Friluftsrådet forespørges ofte om mulighederne for støtte via Tips- og Lottomidlerne til etablering af nye rideruter. Der er for eksempel bevilget penge til etablering af den 75 km lange riderute omkring Svanninge Bakker på Sydfyn. Ruten er etableret gennem et samarbejde mellem private og offentlige myndigheder, og den er sammenhængende og afmærket. Der findes en trykt folder om ruten, og rutebeskrivelser og baggrundsmateriale lægges ind på www.udinaturen.dk

Læs mere her: <http://www.riderutesydfyn.dk>

Københavns Kommune har lavet en oversigt over kommende cykelstier i kommunen:

I 2013 er der planlagt cykelstier i nærheden i følgende områder: Sønder Boulevard (Carlsberggruten), Hans Knudsens Plads, tunnel og cyklerute ved Gl. Køge Landevej og Christianshavnsruten.

Se mere her: <http://kk.dk/~media/C550C8A683DD4F81AAAF4F382C091A10.ashx>

Spor til mountainbike:

Hvis et spor fortrinsvis er etableret til brug for mountainbikere, kaldes det også et mountainbikespor. I januar 2013 findes der mindst 44 officielle mountainbikespor. De første spor opstod for cirka 12 år siden, og især de seneste fire år er der kommet mange nye spor til. Det er en sport i udvikling.

Afmærkede mountainbikeruter i statsskovene er i vækst. De officielle mountainbikespor er fysisk afmærket i naturen på for eksempel pæle og ved markeringer på træer. Der er nu over 350 km markerede, officielle mountainbikespor tilsammen i statsskovene.

De afmærkede mountainbikespor i statsskovene er i høj grad etableret af frivillige i samarbejde med statsskovene. De etablerede spor bliver for det meste født ved, at frivillige tager initiativet og retter henvendelse til Naturstyrelsens lokale enhed og giver udtryk for deres ønske om at etablere et mountainbikespor. Henvendelserne vedrørende mountainbikespor i statsskovene kommer fra både organiserede og uorganiserede frivillige. Det er mountainbikemiljøet sammen med statsskovene, der står i spidsen af udviklingen.

På Naturstyrelsens site www.udinaturen.dk kan man finde en oversigt over alle ruterne. Alle ruter er fysisk afmærkede med pæle eller markeringer på træerne.

Her findes listen: <http://udinaturen.naturstyrelsen.dk/udinaturen/> - søg på mountainbike

God information om mountainbike:

<http://www.naturstyrelsen.dk/Naturoplevelser/Aktiv/Mountainbike/>

<http://www.singletrack.dk/> - samler information om mountainbikespor – både markerede og ikke markerede spor.

Stier på gamle jernbaner:

Der er anlagt en del stier på gamle jernbanestrækninger rundt omkring i Danmark.

Flere af disse er omfattende stianlæg gennem flere kommuner, og de omtales derfor under Regionale Afmærkede Ruter.

Endvidere kan nævnes:

Den skæve bane er en 27 km lang natursti for både vandrere, cyklister og ryttere. Naturstien er anlagt på en gammel jernbane:

Læs mere her: http://ikast-brande.dk/dokumenter/banesti_skaev_bane.pdf

Jyske banestier er navnet på en folder, der beskriver 10 jyske banestier, altså rekreative stier anlagt på nedlagte jernbanestrækninger.

Læs mere her: <http://lgbertelsen.dk/cykelture/banestier.pdf>

Flere eksempler fremgår af skemaet på side 31-32

Planetstien ved Lemvig Museum:

Planetstien – en vandretur i solsystemet. Planetstien ved Lemvig er en skalamodel af solsystemet i målestoksforholdet 1:1 milliard. Ruten består af en række skulpturer i granit og bronze, der er opstillet i landskabet langs Limfjorden.

Læs mere her: <http://www.planetstien.dk/>

Undervandsstier:

De senere år er det blevet populært at etablere de såkaldte undervandsstier, hvor man kan snorkle eller dykke efter en rute under vandet.

Danmarks første undervandssti ved Kerteminde:

Danmarks første undervandssti ligger ud for Camp Hverringe ved Kerteminde. På stien, der er markeret med dykkerflag, finder man undervandsinformation og ting, man må røre ved under vandet.

På hjemmesiden beskrives ruten således:

- Stien leder dig over sandbund, ålegræseng, muslingebanke og gennem tangskov. Pludselig opdager du et sunket skib og den kæmpestore sælsten, og måske støder du på havkongens slot. Et par øjne stikker op over sandbunden og afslører en nedgravet fladfisk, tangnålen falder fuldstændig sammen med ålegræs. Vi er på besøg i fiskenes verden...

Læs mere her: <http://www.camphverringe.dk/side13806.html>

Undervandssti til stenalderen på Langeland:

Dykkersti ud for Højklint i Lindelse Nor på Langeland. Stien blev indviet af Langelands Museum i 2009, og ruten har 7 poster. Man kan opleve forhistorien på en ny måde, når man dykker eller snorkler langs ruten – man kan få øje på oversvømmede stenalderlandskaber, væltede træstammer fra stenalderskoven og bearbejdet flint.

Læs mere her: <http://www.narhvalen.dk/undervandssti-til-stenalderen-pa-langeland>

Nationalpark Mols Bjerge:

Der er indrettet en undervandsaktivitetsbane sammen med to anlagte undervandsstier, der skal fungere som en slags vandtilvænnning ved Nationalpark Mols Bjerge.

Havheksen ved Amager Strandpark

Havheksen er et undervandslandskab for dykkere ud for Amager Strandpark. Banen er 200 meter lang og ligger på mellem 3,5 og 4 meters dybde. Ruten skal forestille en havheks, hvor tre lange stenrev former havheksens hale, en undersøisk metalskulptur skal forestille en navlepiercing, og to cirkulære stenrev skal forestille heksens bryster.

Læs mere her: <http://www.amager-strand.dk/content/dykkerbane>

7. Andre former for formidlingsmateriale

I dette afsnit er samlet en oversigt over øvrige organisationer, der har lavet turforslag og foldere over ruter i naturen.

Naturstyrelsen

‘Vandreture’ er Naturstyrelsens serie af turfoldere. Folderne dækker mere end 125 områder fyldt med naturoplevelser, og vandreruterne er markeret med gule prikker på et kort og i naturen. Styrelsen udgiver også en lang række andre foldere om oplevelser i naturen. En række af de 116 foldere, der handler om stier og naturområder, udgives i samarbejde med andre organisationer, og en del af dem findes også på engelsk og tysk. Indholdet favner bredt og handler for eksempel om Gateways (porte til aktive naturoplevelser), kulturspor, de tre nationalparker, bævere, sæler, fugletræk, hjorte, de 20 bænke på Rømø, stier på nedlagte jernbanestrækninger og om muligheder i helt nyplantede skove.

De trykte foldere kan printes fra www.naturstyrelsen.dk, fås gratis på biblioteker og i turistbureauer samt ved henvendelse til Miljøministeriet.

(Kilde: www.naturstyrelsen.dk)

Danmarks Naturfredningsforening:

I tæt samarbejde med Danmarks Naturfond har Danmarks Naturfredningsforening lavet informationsfoldere for fondens arealer. For de fleste områder findes et kort og turforslag, som kan printes fra fondens hjemmeside www.danmarksnaturfond.dk. Flere af naturfredningsforeningens lokale afdelinger har stier i regi af Spor i Landskabet, som Grønne Partnerskaber, LAG projekter eller i eget regi. Lokale stiprojekter etableres typisk i samarbejde med andre organisationer og lodsejere. Der er ikke noget samlet overblik over eller indgange til lokale stiprojekter i Danmarks Naturfredningsforening. Enkelte projekter har deres egen hjemmeside, som for eksempel Gudernes Stræde www.gudernesstraede.dk.

Dansk Skovforening

Dansk Skovforening udgiver foldere med vandreture i skove, som ejes af private, kommuner og stiftelser. Vandreture i private skove er en serie af turfoldere, som dækker 18 områder. Folderne indeholder et kort med indtegnede ruter, man kan følge på sin tur. I skoven er ruterne afmærkede med prikker på træer eller pæle, så man altid kan finde vej. Folderne fortæller om områdets dyreliv, historie, fortidsminder mv.

Folderne kan printes ud fra hjemmesiden www.skovforeningen.dk, fås gratis på biblioteker og turistbureauer eller kan rekvireres hos Dansk Skovforening på tlf.: 3324 4266.

(Kilde: www.skovforeningen.dk)

Fugleværnsfonden

For en lang række af Fugleværnsfondens 20 naturreservater, er der udgivet foldere, der informerer om reservaternes flora, fauna (med fokus på fugle), naturudvikling og plejebehov. Folderne fås i folderkasser ved indgange og fugletårne. Desuden er der ofte kortere eller længere rekreative stier og ruter rundt i reservaterne markeret med Fugleværnsfondens logo på piktogrampæle. Ikke alle folderne er digitaliserede endnu, men en del af dem kan printes fra www.fuglevaernsfonden.dk

(Kilde: Fugleværnsfonden.dk)

8. Skæve vinkler og nye tiltag

I dette afsnit bringes et udvalg af de skæve vinkler og nye tiltag, der er fremkommet gennem den research, der er gennemført om stier i Danmark.

Varde Kommune: Fortællende stier i Naturpark Vesterhavet

Fortællende stier giver brugerne mulighed for at kombinere friluftsoplevelser med temabaserede natur- og kulturhistoriske fortællinger. Varde Kommune vil gennem dette projekt forsøge at sikre en mere tilgængelig formidling af områdets natur og kultur. Det skal ske ved, at man inddrager digital formidling.

Projektet gik i gang i 2012 og skal løbe frem til 2015. Man vil etablere seks formidlingspunkter, der bliver placeret de mest interessante steder set ud fra et natur- eller kulturhistorisk synspunkt. Der skal være fortællende stier følgende steder: Blåvand, Grærup, Flygtningelejren i Oksbøl, Nymindesgab, Henne Kirkeby og Karlsgårde Sø. De seks steder skal være udgangspunkt for samlet set 20 fortællende stier, der alle skal have et tema.

Med dette projekt vil man samle viden om et stort område ét sted, så det bliver lettere for turister at indsamle viden om det område, de besøger. Oplysningerne skal samles på en app til mobiltelefoner, hvor der vil ligge videoklip, lydfiler, billeder og tekst. Billederne skal være årstidsbestemte, og der vil også være tekster, der passer til de forskellige årstider.

Hvem står bag: Varde Kommune, Nordea-fonden og Friluftsrådets mærkningsordning Danske Naturparker.

Økonomi: Projektet er støttet med midler fra Nordea-fonden og fra Grøn Vækst puljen.

Det naturlige Lolland

En nyudviklet app over alle stierne i Lolland Kommune. Endnu et eksempel på at man samler informationerne på ét sted.

Det Naturlige Lolland guider dig ved hjælp af GPS-teknologi igennem naturskønne ruter med små historier, billeder, film og lydclip. Der er ruter for både vandrere, cyklister og bilister. App'en giver oplysninger og billeder om det, du ser, mens du ser det.

Læs mere her:

http://www.lolland.dk/Bo_p%C3%A5_Lolland/Naturen_p%C3%A5_Lolland/Ud_i_naturen/Det_Naturlige_Lolland.aspx

Danmarksrejsen

Danmarksrejsen.dk er endnu et eksempel på, at man samler en masse information på ét sted.

Danmarksrejsen.dk består af en beskrivelse af 30 udvalgte naturperler i hele landet. Her kan man læse om naturen, landskabet og kulturhistorien. Men der er også tip til helt konkrete oplevelser og sjove aktiviteter med børn i naturen.

Sitet er blevet til i et samarbejde mellem forlaget ConDidact og Friluftsrådet med støtte fra Tips- og Lotto-midler til Friluftslivet. Der er en tilhørende app til sitet.

Læs mere her: www.danmarksrejsen.dk

Oplyste løberuter

I Søndermarken på Frederiksberg ved København har man etableret en 2,5 km lang oplyst lysrute, og der er også anlagt anlæg til styrke- og balancetræning. Den interaktive motionsrute fungerer sådan, at man kan vælge sin hastighed, og så er der opsat lamper for hver 100 meter, der lyser, så man kan følge, hvilket tempo man skal løbe i.

Denne type ruter vil sandsynligvis brede sig til flere steder i landet.

Læs mere her: <http://livoglys.net/running.html>

Digterruter

På Stevns vil der langs stier i det landskab, som inspirerede stevnsdigteren Martin A. Hansen, fra 2014 blive etableret en formidling – såvel digitalt som fysisk, der refererer landskabet til Martin A. Hansens forfatterskab. Formidlingen er etableret af Landsforeningen Martin A. Hansen i et nært samarbejde med Østsjællands Museum og bl.a. baseret på den teknik, som museet anvender ved formidlingen af det nærtliggende Stevns Klint. Såvel formidlingen om Martin A. Hansen som formidlingen om Stevns Klint er støttet af Norda-fonden.

Naturist-stier

Danske Naturister er i gang med at undersøge, om de kan få lov til at oprette naturist-stier, hvor det er lovligt at gå en tur uden tøj på – såkaldte nøgenvandrestier. Det er tænkt som et koncept, hvor der skal være skilte, der viser, at man færdes på en naturist-sti – også af hensyn til andre.

Vandringer i trætoppene

Når nu der findes stier på landjorden og under vandet, er der naturligvis også nogen, der har fundet på at lave stier i luften. De såkaldte trætopvandring finder sted i træerne højt over jorden.

Indtil videre er trætopvandringerne i Danmark udelukkende stillet til rådighed af private firmaer. Måske det ændrer sig i fremtiden.

På Egeskov Slot findes en 100 meter lang bane i mellem 10 og 15 meters højde. Man vandrer fra trækrone til trækrone på en slags hængebroer med net i siderne.

Læs mere her: <http://www.egeskov.dk/da/TreeTopWalking>

På Kragerup Gods har de også vandinger i trætoppene – de kalder det Kragerup Go High

Læs mere her: <http://www.kragerup.dk/index.php?mod=main&top=0&parent=0&id=121>

På Carlsberg-området i København har de også lavet en klatrebane, den ligger ved siden af Boble Plads – og for nylig er der kommet en indendørs klatrebane. Læs mere her: <http://klatreskoven.dk/>

Park på tredje sal

I New York findes en park i 18 meters højde. Parken hedder High Line Park og ligger på Manhattan West Side.

Parken ligger i 3. sals højde og følger sporene fra den gamle højbane fra 1934, der skulle flytte godstrafikken op over byen. Parken ligger midt i det gamle Meatpacking District, der var centrum for New Yorks kødindustri – ligesom Kødbyen på Vesterbro i København har været centrum for den danske kødindustri. Her var fyldt med slagtere, industriarbejdere og lagerlokaler. Frem til 1980 skulle højbanens tog fragte kød og mælkeprodukter ud til byboerne, men det blev overtaget af lastbiler. De gamle jernbanespor blev fjernet, men de sidste knap 2,5 km blev liggende, og efterhånden groede området til. Derfor fik man idéen til at etablere en park her. Den åbnede i sommeren 2009, og langs de gamle jernbanespor vokser der i dag 210 forskellige slags træer, buske og planter.

Man kunne godt forestille sig, at High Line Park kunne danne inspiration for især storbyer i hele verden.

Læs mere her: <http://www.thehighline.org/about/park-information>

Berlin-København - nu med ladestationer

Den 630 km lange cykelrute mellem Berlin og København er verdens første internationale el-cykelrute med cirka 65 ladestationer.

Læs mere her: <http://www.bike-berlin-copenhagen.com/index.php?id=home&L=6>

Miljø er oppe i tiden, og det kan sagtens være, at der kommer flere el-cykelruter i fremtiden.

Pakkerejser på Danmarks stier:

Flere rejsearrangører er begyndt at arrangere færdigpakkede ture langs vores stier. Det kan for eksempel være en vandreferie på Øhavsstien på Fyn, Langeland og Ærø. Bagagen bliver transporteret fra sted til sted, og der er bestilt komfortable hoteller, så man kan hvile ud efter en lang dag på farten. Denne type ferier kommer vi sandsynligvis til at se mere af i fremtiden.

Pilgrimsvandring:

Det er igen blevet moderne at tage på Pilgrimsvandring. Den mest berømte rute er Camino de Santiago, der går fra det sydlige Frankrig til Santiago de Compostela, i det nordvestlige Spanien. Turen tager cirka 30 dages vandring, og hele ruten er i alt 800 km lang. Undervejs overnatter man på refugier, der er en slags herberger.

I Danmark arrangerer foreningen 'Fod på livet' hvert år en fire ugers vandretur fra Gedser til Skagen. En tur på 700 km. Der findes også flere pilgrimsruter i Danmark for eksempel Munkeruten og I Ansgars Fodspor.

Læs mere her: www.caminoen.dk, www.fodpaalivet.dk

9. Perspektivering

Eablering og koordinering af stier

Der er behov for at gøre det lettere at færdes og søge oplevelser i landskabet. Det kræver flere stier og at såvel eksisterende som nye stier forbindes og synliggøres, så der bliver mulighed for rundture og sti-sløjfer. Mange kommuner, staten og private aktører arbejder konstruktivt på at etablere de stier, spor og ruter, som dette kræver, men der er behov for at styrke indsatsen og herunder sikre en bedre koordinering og mere information.

Det er en vigtig forudsætning for ethvert stiprojekt, at der informeres rettidigt og tilstrækkeligt, samt at der opnås en god dialog med de berørte lodsejere.

Flere afmærkede ruter

Antallet af afmærkede ruter vokser - de etableres af både kommuner, staten og private initiativtagere. Der kommer også flere nye koncepter til, hvor ruter bruger samme logo i hele landet. Kløverstier, Spor i Landskabet og Cykelsuperstier er gode eksempler herpå.

Friluftsrådet har gennem de senere år oplevet en øget interesse for etablering af nye stier og ruter og hjælper også med gode råd til etablering og formidling af ruter.

Friluftsrådet gennemførte i december 2012 en rundringning til alle landets kommuner. Den viste, at flere end 2/3 af de kommende kommuneplaner vil indeholde et afsnit om friluftsliv. Undersøgelsen viste også, at flere end 75 % af landets kommuner vil lade kommuneplanen indeholde retningslinjer for stier og stiplanlægning. Der er stadig godt gang i etableringen af nye stier og ruter.

Tilgængeligheden i det åbne land kan sikres ved at fastholde eksisterende stier eller anlægge nye, men i høj grad også ved at de allerede etablerede stier bliver brugt noget mere. Måske er behovet for at anlægge flere stier og ruter begrænset, således at man i forbindelse med nye initiativer kunne fokusere på styrket anvendelse af allerede etablerede stier.

F.eks. kunne stierne gøres mere intelligente, sådan som det er beskrevet ovenfor i forbindelse med projektet fortællende stier i Naturpark Vesterhavet. Man kan lave stier i tre dimensioner på en applikation til mobiltelefoner, så man, mens man bevæger sig i landskabet og holder sin mobil op, kan få et overblik over, hvilke attraktioner der er i nærheden. Den slags applikationer, hvor der lægges flere lag formidling på, kaldes Augmented Reality. Det kan for eksempel også bruges ved gravhøje, hvor der kommer et billede af gravhøjens indre op, så man kan se, hvad der gemmer sig i højen, hvis man holder sin mobil op mod gravhøjen.

Denne slags formidling er p.t. under udvikling og fremgang.

Der er ingen tvivl om, at danskerne elsker stier. Både når de bruger de eksisterende, og når der skal planlægges og anlægges nye stier. Der er ofte stor lokal interesse for nye stiprojekter, da det handler om at få bedre tilgængelighed og at vise de lokale områder frem på nye måder. En del af interessen skyldes også, at det er projekter, der er nemme at forholde sig til, og hvor alle kan være aktive medspillere.

Fra afmærkede ruter til elektroniske kort

Tendensen går mod, at motionister finder deres egen yndlingsrute og deler den med andre i fora på nettet. Det gør det sværere for organisationerne at skabe et overblik over, hvad der findes af stier og ruter i Danmark, og det bliver nærmest umuligt at finde ud af, hvor meget de bliver brugt.

En anden tendens er, at afmærkningen af stier bevæger sig fra fysisk afmærkning med pæle i naturen, til at stien kun er afmærket i en brochure eller på et elektronisk kort på nettet. Men ligesom overgangen fra den trykte folder til at skulle finde alle informationerne digitalt sker over en årrække, vil også overgangen fra at afmærke med pæle og skilte i naturen til at arbejde med virtuelle stier og ruter tage en del år. Hverken de trykte foldere eller markeringen i naturen vil forsvinde helt, da danskerne er et folkefærd, der stadig holder af at blive taget i hånden og hjulpet rundt i naturen.

Udviklingen inden for mountainbikespor afspejler i høj grad udviklingen inden for friluftsliv generelt. Mountainbiking er i hastig fremgang i Danmark. Det organiserede fællesskab i foreninger oplever en god medlemstilgang, ligesom det uorganiserede også er i hastig vækst. Fremgangen er et udtryk for en bevægelse mod en mere aktiv brug af friluftsliv end for eksempel den traditionelle gåtur i skoven. Tendensen går mod, at mountainbikere gps-logger deres ture, og deler den med andre i fora på nettet. Det gælder både markerede mountainbikespor og ikke markerede spor.

Stier med mange anvendelsesmuligheder

Generelt går tendensen i en retning, hvor der skiltes mindre i det fri og mere på elektroniske kort og på applikationer. Det bliver normen at have en mobiltelefon med gps, og dermed får skiltning i det fri mindre betydning. Vi deler oftere og oftere ruter med hinanden via elektroniske og sociale medier. I fremtiden vil vi sandsynligvis se en større sammensmeltning af medier til motion og sociale medier.

Danskerne motionerer mere i det fri, og derfor vil vi også se en tendens, der går mod stier, som kan anvendes til både motion og almindelige gåture. Vi vil gerne effektivisere vores dagligdag, og derfor vil stier, der kan anvendes til flere formål, blive populære. Stier, der på en og samme tid kan føre os og vores børn til fritidsaktiviteter, føre os forbi lokale seværdigheder og gennem grønne områder, vil være populære.

Stierne skal placeres, der hvor folk bor, og skal gerne forbinde bopæl med arbejdspladser, skoler og områder, der anvendes i fritiden, så som sportspladser, idrætscentre, parker osv.

Landsdækkende friluftskort

Der mangler et samlet sti- og rutekort i Danmark. Vi har det landsdækkende udinaturen.dk og Friluftsguiden, der nu breder sig fra kun at dække Region Sjælland til også at dække Region Nordjylland og Region Hovedstaden. Mange danskere og udenlandske turister vil have stor glæde af at have én indgangsportal til information om friluftsfaciliteter i Danmark, herunder både nationale, regionale og lokale stier og ruter.

Friluftsguiden og udinaturen.dk er landsdækkende eller større oversigter over friluftsfaciliteter og oplevelsesmuligheder. Mange regioner og kommuner står i øjeblikket ved et vadedsted, hvor de inden for en overskuelig tidshorisont skal beslutte sig for, hvor de vil gemme deres informationer om frilftsaktiviteter, stier, ruter og turforslag.

I fremtiden bør man forsøge at samle informationerne på ét website og på ét Danmarkskort, hvor man kan finde nærmest sti eller rute via en app.

Kendskabsgraden til stierne skal øges - og de skal vedligeholdes

Flere stier er i fare for at forsvinde på grund af manglende vedligeholdelse og kendskab til stien. Der findes eksempler på stier, som optræder på kort, men som grundet manglende brug eller vedligehold gror til og langsomt forsvinder. Flere brugere kunne opnås ved bedre skiltning, bedre formidling, eller hvis stien indgik i et større stisystem.

Notatet her viser, at der findes mange stier og ruter i Danmark – og der findes også mange forskellige typer af ruter – lige fra undervandsstier, til temaruter og vandringer i trætoppene. Fortsat research ville kunne føre til endnu flere link til oplevelser og tilbud.

De næste ti år gælder det om at inspirere, motivere og engagere folk til at bruge de mange eksisterende og nye tilbud. Hvis ikke stierne bliver vedligeholdt og brugt, så gror de til i folks bevidsthed og ude i naturen. Derfor ligger der et stort og vedvarende formidlingsarbejde i at få danskerne til i endnu højere grad at benytte stierne, og ikke mindst skal man sørge for, at stierne løbende vedligeholdes af kommuner, lodsejere og frivillige.

Kendskabsgraden til stierne og ruterne skal altså øges, da de potentielle brugere af naturområderne skal kende til de forskellige muligheder. Der skal løbende bruges ressourcer til markedsføring og kommunikation – til både gamle og nye projekter. Kender befolkningen ikke til mulighederne, bliver stierne ikke brugt nok. Det er derfor også vigtigt, at de mange oversigter på nettet løbende bliver vedligeholdt og markedsført, så brugerne ved, hvor de skal finde den nyeste information om stier og ruter i naturen.

10. Litteratur/inspirationsliste

Hæfte: Stier – inspiration til planlægning og forvaltning, Friluftsrådet

<http://www.idan.dk/da/Nyheder/a266motionsruter.aspx>

Miljøministeriet og Naturstyrelsen udarbejdede i 2002 en Strategiplan for cykel-, vandre- og rideruter af national og regional betydning. <http://www.sns.dk/udgivelser/2003/87-7279-505-0/html/helepubl.htm>

Cykelruter:

Cyklistforbundet.dk

På Vejdirektoratets hjemmeside, [Trafikken.dk](http://www.trafikken.dk), kan man se de nationale cykelruter på et digitalt oversigtskort og få yderligere beskrivelser af de enkelte ruter.

Fra samme side kan man også eksportere ruternes koordinater til brug på GPS.

<http://www.vejdirektoratet.dk/da/trafik/cyklist/sider/default.aspx>

Visit Denmark om cykelruter: <http://www.aktivdanmark.dk/danmark/da-dk/menu/turist/cykling/cykelruterogregioner/cykel-ruter-og-regioner.htm>

http://www.vejman.dk/DA/%C3%85rsm%C3%B8der/Documents/2011_LGP_cykelstier.pdf

Opencyclemap.org

Vejman.dk

<http://www.danskecykelstier.dk/>

[http://www.guldborgsund.dk/~media/Filer/Erhverv/Cykelturisme/Peter Ole Soerensen Oestdansk Turisme pr%C3%A6sentation%20af%20initiativer%20i%20cykelturismen i Region Sjaelland 19 sept 2012.ashx](http://www.guldborgsund.dk/~media/Filer/Erhverv/Cykelturisme/Peter_Ole_Soerensen_Oestdansk_Turisme_pr%C3%A6sentation%20af%20initiativer%20i%20cykelturismen_i_Region_Sjaelland_19_sept_2012.ashx)

<http://www.e-pages.dk/visitdenmark/530/11>

Vandreruter:

Liste over samtlige vandreture i nærheden af Margueritruten:

http://www.friluftsrådet.dk/media/263190/vandreruter_margueritruten.pdf

Dansk Vandrelaug: www.dvl.dk

Lister over vandreruter:

http://wiki.openstreetmap.org/wiki/WikiProject_Denmark_Walking_Routes

Liste over vandreruter listet efter længde, Visit Denmark:

<http://www.aktivdanmark.dk/danmark/da-dk/menu/turist/vandring/vandreruteridanmark/vandreruter-i-danmark-ny.htm#SubHeader2>

<http://www.aktivdanmark.dk/danmark/da-dk/menu/turist/vandring/vandreruteridanmark/vandreruter-i-danmark-ny.htm>

Friluftsguiden.dk: Alle kommuner i Region Sjælland er med i et samarbejde, hvor de lægger kort og beskrivelser af deres stier ind på hjemmesiden www.friluftsguiden.dk. Her kan man få et godt overblik over, hvad der findes af lokale ruter i Østdanmark. Der findes også ruter fra Nordjylland og Hovedstadsområdet, da Region Nordjylland og Region Hovedstaden har fået lov til at gøre brug af sitet.

vandreruter.dk

Samtlige afmærkede ruter i Sønderjylland findes på dette kort:

<http://hiking.waymarkedtrails.org/da/?zoom=10&lat=55.05376&lon=9.27375> (klik på RUTER og zoom ind på kortet)

og på denne liste: http://wiki.openstreetmap.org/wiki/WikiProject_Denmark_Walking_Routes

Kommunerne har også mere eller mindre komplette lister:

Sønderborg Kommune:

http://www.sonderborgkommune.dk/NaturOgMiljoe/Ud_i_det_blaa/Foldereogpjeccer.aspx

Aabenraa Kommune: <http://www.aabenraa.dk/turist/publikationer+og+foldere>

Haderslev Kommune: <http://hib.haderslev.dk/index.asp?ID=5246>

Rideruter:

www.islandshest.dk

<http://www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Foldere/Ridning/>

Diverse:

Vejdirektoratet: Registrering og klassificering af stier